

Redaktionelt forord

The Artistic Research Process:
Getting Lost, Being Found

FORORD

The Artistic Research Process: Getting Lost, Being Found

Kunstnerisk forskning – introducerende betragtninger

Af Sidsel Nelund, Falk Heinrich, Lotte Løvholm og Laura Luise Schultz

I løbet af de sidste tre årtier har kunstnere og ikke mindst kunsthøjskoler og -universiteter verden over arbejdet ihærdigt for at udvikle en forskningstradition, der er baseret på og videreudvikler det kunstneriske virke. *Artistic research* (kunstnerisk forskning) er blevet et fast begreb.

Kunstnerisk forskning har mange forskellige historiske forløbere. De kan for det første findes i kunstens egen udvikling. For eksempel har de forskellige avantgardebevægelser medført en konceptuel refleksion over kunstens forskellige virkemidler, dens samfundsmæssige betydning og position og erkendelsespotentialer som en indlejret del af selve den kunstneriske praksis. For det andet har udviklingen af diverse akademiske forskningsområder budt kunsten indenfor, ikke som genstandsfelt (det har den været længe), men som metodisk felt, der kan udbygge den akademiske forsknings kreative og producerende dimension. For eksempel er *art and science*-bevægelsen baseret på interdisciplinær mellem kunst, ingeniør- og naturvidenskab i forhold til processer, produktudvikling og vidensbegreb. Derudover har også forandrede institutionelle konstellationer i høj grad bidraget til tilsynecomsten af kunstnerisk forskning. I den angelsaksiske verden er kunstakademierne for længst blevet til en del af universitetssystemet. Dette har medført en øget udveksling af både tematikker og metodologier. Også i Skandinavien, især i Finland og Sverige, er der blevet oprettet kunstuniversiteter, der eksplicit er en del af forskningsinstitutionernes generelle *raison d'être*. Sidst, men ikke mindst, foreskriver Bologna-traktaten forskningsbaseret undervisning, også på kunsthøjskolerne.

Når kunstnerisk forskning og akademisk forskning i disse år deltager i en slags afklaringsdans i forhold til især deres epistemologiske og metodologiske forskelle og ligheder, har det kulturhistoriske rødder. Siden modernitetens opståen har den moderne kunst langsomt kunnet udvikle sin autonomi i forhold til andre samfundssystemer, fordi den fik forandrede, men bestemte samfundsmæssige funktioner. Kunsten skulle kunne tilbyde noget andet end oplysningens rationalitet, nemlig det æstetiske, sans- og følelsesmæssige, det subjektive og det kreative. Netop det kreative kan kun blomstre ved at være begrebsmæssigt uafhængigt. I dag er kunstens skabende metoder omvendt blevet en interessant faktor for mange forskellige samfundsfelter.

Kunstnerisk forskning betegner dog stadigvæk et uafklaret og omstridt metodisk og epistemologisk felt; det er både dens styrke og svaghed. Kunsthøjskolerne og -universiteterne arbejder sig langsomt frem til forskningsformater og nødvendige rammebetingelser. Denne uafklarethed udtrykkes bedst som spørgsmål, der udlodder interessante forskelle, som for eksempel: Hvad er forskellene mellem akademisk og kunstnerisk forskning vedrørende metode, formål, formidling og de overordnede vidensbegreber? Hvad er forskellene mellem kunstnerisk skaben og kunstnerisk forskning set i lyset af, at moderne kunst intentionelt indeholder en overskridelse af det kendte?

Hvad er kunstværkets funktion og position i kunstnerisk forskning til forskel for den kunstneriske skabens processuelle dimensioner? Hvordan opbygges en epistemologisk forskel mellem personligt engageret og involveret skaben og generering af viden?

Kunstnerisk forskning i Danmark

Hvor der siden 1990'erne har været en stabil udvikling i kunstneriske forskningspraksisser uden for institutionerne på internationalt niveau, har den kunstneriske forskning vundet frem på politisk niveau i et langsomt fremadskridende forløb. Da Kulturministeriet i 00'erne påbegynder arbejdet med at indkredse forskningsformer på de kunstneriske uddannelser,¹ nedsættes der også et udvalg, der skal påbegynde en fælles indramning af, hvad kunstnerisk forskning kan være.² I udvalgets rapport *Kunstnerisk Udviklingsvirksomhed. Udredning om vidensgrundlaget på de videregående kunstneriske uddannelser* fra 2012 anbefales den generiske titel 'kunstnerisk udviklingsvirksomhed' (KUV) fremfor en oversættelse af den engelske og i det kunstneriske og akademiske miljø udbredte betegnelse *artistic research*.³ Derefter igangsætter Kulturministeriet i 2013 *Kulturministeriets pulje til kunstnerisk udviklingsvirksomhed* til at støtte KUV på landets kunstneriske uddannelser. Denne pulje vokser støt på trods af nedskæringer på resten af bidraget til selv samme uddannelser og måske på baggrund af det store arbejde, uddannelsernes forskningsansatte lægger i at starte og vedligeholde KUV-netværket med årlige seminarer, offentlige events og en publikation. På trods af fortsatte nedskæringer beslutter Kulturministeriet i 2018 at skabe *Center for Kunstnerisk Viden og Udvikling* på tværs af alle de kunstneriske uddannelser.

Her står vi så i slutningen af 2020 med det første af to planlagte temanumre om kunstnerisk forskning fra *Peripetis* nye faste KUV-redaktion. Det nye nummer følger op på *Peripeti* #19 fra 2013 om "Kunstnerisk udvikling/forskning." Etableringen af et fast redaktionelt fokus på kunstnerisk forskning skal ses i lyset af udviklingen i resten af Skandinavien, der siden 00'erne har haft etablerede støttesystemer for KUV og kunstnerisk forskning for både ansatte på de kunstneriske uddannelser og uafhængige kunstnere. Norge, Sverige og Finland startede i 2018 det første skandinaviske tidsskrift for kunstnerisk forskning, *VIS – nordic journal for artistic research*.⁴

Situationen for KUV og kunstnerisk forskning i Danmark har haft indvirkning på udviklingen af dette særnummer. En væsentlig del af arbejdet har bestået i først at udvikle bedømmelses- og kvalitetskriterier for kunstnerisk forskning, og her er forskellen mellem akademisk forskning og kunstneriske traditioner blevet tydeliggjort. Det viser, hvor påtrængende det er udvikle og kvalificere kunstnerisk forskning inden for forskellige udtryksformer såsom artikler, forestillinger, udstillinger etc.

I processen med at redigere temanummeret fremtrådte også forskellen mellem på den ene side det kunstneriske miljø med etablerede kunstneriske forskningspraksisser med en offentlighed som modtager og på den anden side det uddannelsesmæssige miljø med KUV-finansierede projekter, der er produceret i konteksten af specifikke uddannelser og deres behov for både områdedækning

-
- 1) *Forskningsstrategi for Kulturministeriets område*, Kulturministeriet 2009, https://kum.dk/uploads/tx_templavoila/Forskningsrapport_2009.pdf
 - 2) *Kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Udredning om vidensgrundlaget på de videregående kunstneriske uddannelser*, Kulturministeriet 2012, https://kum.dk/uploads/tx_templavoila/Kunstnerisk%20udviklingsvirksomhed_links_2012.pdf
 - 3) Vi har valgt at benytte begrebet kunstnerisk forskning i denne introduktion som en paraply for både KUV-projekter og kunstneriske praksisser indenfor feltet.
 - 4) *VIS – nordic journal for artistic research*, <https://www.visjournal.nu/>

og undervisning. Det har været langsommeligt at opnå bidrag fra både det kunstneriske miljø og KUV-praktikere og dernæst at finde frem til en form, der kan passe både praksis, projekt og tidsskrift. Den sidstnævnte udfordring er at forvente inden for et nyt felt, hvor forskellige udtryksformer mødes, og det har været væsentligt at tage god tid til dialogen omkring udviklingen af nye formater for at teste holdbarheden af de udviklede bedømmelses- og kvalitetskriterier. I forhold til den førstnævnte udfordring med at finde bidragsydere er det nærliggende at pege på bredere strukturelle årsager, idet kunstneriske praksisser ikke har en egentlig økonomisk platform eller videreuddannelsesmuligheder for kunstnerisk forskning uden for det allerede eksisterende produktionshjul af forestillinger, udstillinger etc. På uddannelsessiden er presset på de kunstneriske uddannelser steget markant med 2%-besparelserne fra 2016-19, og trods flere midler til KUV-projekter sluges selve forskningstiden ofte af nye, presserende opgaver, der er nødvendiggjort af de stigende krav og det faldende antal kollegaer. Så hvordan, i begge tilfælde, afsætte den nødvendige tid til at skrive en artikel inden for felter, hvor artikelskrivning ikke er en førsteprioritet grundet faktorer som arbejdsvilkår og økonomi?

En anden faktor for udviklingen af dette særnummer var dets formål, nemlig at producere tekster til undervisningsbrug inden for KUV-området på især Den Danske Scenekunstscole. Specifikt skulle artiklerne være klar til at indgå i det netop definerede kandidat-modul for KUV samt den specifikt KUV-rettede kandidatlinje på Den Danske Scenekunstscole med start i efteråret 2019. I foråret 2019 besluttede skolens ledelse dog at nedlægge linjen og den uddannelseskoordinerendes stilling grundet økonomiske omstændigheder. Det var en overraskelse af kedelig karakter, som tog pusten af processen. Udover at afspejle endnu en modsatrettet handling inden for historien om den kunstneriske forskning, så åbner denne beslutning op for en række generelle spørgsmål: Hvem er udviklingen af den kunstneriske forskning rettet mod, hvilke rammer har uddannelserne for at udvikle området, hvad er fødekæden, og hvordan udvikles feltet optimalt i samspil mellem kunstnerisk miljø, uddannelser, økonomi og politiske beslutningstagere? Hvis de kunstneriske uddannelser uddanner deres studerende indenfor KUV og forskning, hvilken økonomisk virkelighed kommer de så ud til? Og hvordan kan der skabes støtteformer til disse praksisser, der ofte lander et sted mellem KUV-puljen, Statens Kunstfonds arbejdslegat og selvfinansiering?

At fare vild og finde vej igen: om dette nummer

Med dette første temanummer om kunstnerisk forskning ønsker vi at udfolde den kunstneriske forskningspraksis i dens kompleksitet, som både indebærer at fare vild i processen og finde vej igen. Her har vi valgt at vise feltets bredde og historik: Der er både KUV-projekter, kunstneriske praksisser og teoretiske tilgange af dansk og international karakter. Der bidrages med en begrebsmæssig historik og tråde tilbage til praksisser før feltet blev defineret. Der er analyser af kunstnerisk forskning og performativt skrevne eksempler herpå.

Artikler om kunstnerisk forskningspraksis kan være beskrivende, men kan i beskrivelsen også indeholde aspekter af kunstnerisk praksis. Disse artikler indeholder en performativ, eksplorativ dimension, idet de udfordrer og leger med formen og artikelformens indlejrede deskriptive og argumentative diskurs. Vi har valgt at inddele særnummeret i tre afsnit, henholdsvis Metode, Praksis og Konceptualisering fra praksis.

Afsnittet om *metode* indeholder fire forskellige artikler, der udfolder metoder indenfor kunstnerisk forskning i en pædagogisk og skabende kunstnerisk kontekst samt deres forskellige redskaber og interdisciplinære krydsninger.

Mette Risgård Tranholm udforsker mødet mellem kunstnerisk og akademisk forskning gennem sit KUV-samarbejde med Marion Reuter fra Skuespilleruddannelsen ved Den Danske Scenekunstskole. Projektet handler om en videreudvikling af Reuters undervisningsmetode, Karruselmetoden, der bringes i samspil med Tranholms teatervidenskabelig udforskning af karakterbegrebets forskydninger i samtidsteatret, som hun sammenfatter i begrebet disinkarnering. Artiklen rummer som sådan en teoretisk diskussion af metodeudvikling i skuespiluddannelsen.

Laura Navndrup Black udfolder de tidlige stadier i overgangen fra en etableret kunstnerisk praksis til at arbejde skabende som forsker i sin artikel "From artist to artist-researcher. Adventuring into practice-driven research," der tager udgangspunkt i det koreografiske og pædagogiske videoprojekt *'It won't be the same here when it is no longer now.'*

I essayet "Between ants, humans, disciplinarity and world views: creating a performative work from an interdisciplinary starting point" skriver kunstnerisk leder af Secret Hotel, Christine Fentz, om den interdisciplinære arbejdsproces med at skabe et scenekunstnerisk værk om myrer, og hvordan den proces giver anledning til at anskue sig selv og materialet med nye øjne.

Performancekunstner Inga Gerner Nielsen beskriver i artiklen "The Interview as Convergent Point," hvordan hun arbejder med interviews i sine performanceværker og trækker på sin baggrund i sociologi. Hendes metode fremhæver interviewformens indlejrede magtstrukturer.

Afsnittet om *praksis* eksperimenterer med det skriftlige format i form af både performativ skrift og video. Videoartiklen "Generous Attentiveness" af Falk Heinrich, Dagmar Bille Milthers og Christine Hvidt Grønberg er både en kunstnerisk og akademisk undersøgelse af det interaktive performanceprojekt *Your Past Belongs to Them Now* af performer Inga Gerner Nielsen. Videoen dokumenterer og analyserer selektivt performansens hovedgreb, nemlig anvendelsen af interviews som kunstnerisk metode og materiale. I en række øvelser interviewer performerne deltagerne på forskellig vis med henblik på at genskabe personlige minders kropslige og sansemæssige udtryk. Videoen undersøger grænsefladen mellem akademiske og kunstnerisk-performative interviewteknikker.

Marwa Arsanios' performance lecture *Falling Is Not Collapsing* fører undersøgelsen af den kunstneriske forskning til Ægypten via balletikonet Magda Salehs afhandling om folkedans og reflekterer over sammenhængen mellem stilarters og nationers tilblivelse i den enkelte dansers krop og bevægelse.

Ralf Richardt Strøbechs artikel er en både akademisk-filosofisk og kunstnerisk-poetisk undersøgelse af viden. Artiklen spørger i tre meget forskellige og komplekse afsnit om, hvordan viden bliver etableret. Det tematiske omdrejningspunkt er forskellige hvidvaskningsskandaler og økonomisk kriminalitet personificeret ved deres hovedaktør i den nationale presse. I første del, *Knowledge is perception*, nærmer forfatteren sig udvalgte figurer via en associativ-perceptuel tilgang i tekst og billeder. I anden del, *Knowledge is true belief*, undersøges viden i tre forskellige domæner (kunst, jura og journalistik). Tredje del, *Knowledge is true belief with an account*, reflekterer over viden via en fiktiv dialog mellem forfatteren og Sokrates og kommer ved hjælp af Paul Ricoeur til den konklusion, at viden i kunstnerisk forskning er en oscillerende mellem epistemologiske og kunstnerisk-imaginative praktikker.

Afsnittet om *konceptualisering fra praksis* tager udgangspunkt i konkrete værker til at udvikle forskellige forståelser af kunstnerisk forskning både historisk og nutidigt.

James Day karakteriserer sin artikel "Mellem hånden og munden" som et teoretisk skuespil og en foreløbig teori om kunstnerisk forskning i 1972-73. I to scener undersøger han, hvilken

rolle kunstnerens i værket indlejrede meta-refleksion har for både socialt engagement og politisk forandringspotentiale. Han undersøger Berwick Street Collectives dokumentarfilm *Nightcleaners* og Peter Weiss' roman *Modstandens æstetik*. Day identificerer kunstnerisk forskning (gældende for 1970'erne) som en dialektisk skabelsesproces, der undersøger sine egne muligheder for revolution.

I den kunstneriske forskning står begrebet vidensproduktion centralt og bruges i mange forskellige sammenhænge. Sidsel Nelunds artikel "Knowledge Production in the Arts: History, Concept and Methodological Considerations" udfolder afslutningsvis begrebets historie for at redefinere det i konteksten af nutidig kunstnerisk praksis og metode.

Samlet set håber vi, at dette nummer sammen med *Peripetis* nye faste *artistic research*-redaktion vil bidrage til professionaliseringen af feltet gennem udvikling, udforskning og etablering af metoder og formater til formidling af kunstneriske forskningsprojekter.